

A HÍRLAPOK ÉS FOLYÓÍRATOK HOMLOKÍRÁ- SÁNAK MEGTÉVESZTŐ ADATAI.

Számtalanszor előfordul hírlapoknál és folyóiratoknál, hogy téves adatok (dátumok, számok stb.) kerülnek a címlapokra és impresszumokba, amelyek megnehezítik a könyvtáros és bibliográfus munkáját. Ezeket a téves adatokat két csoportba oszthatjuk. Egyik csoportba tartoznak azok, melyek véletlenül kerültek a lapokra, másik csoportba pedig a szándékosan elkövetett tévedések. Különösen ezekkel az utóbbiakkal szemben kell nagyon körültekintőnek lennünk, mert ezeknek sokkal nehezebb a felismerése. Itt nem elég a homlokírásokat, borítéklapokat és az impresszumokat megnézni, hanem a lapok tartalmába is bele kell mélyednünk, ha a tévedéseket fel akarjuk ismerni, mert aki szándékosan közöl téves adatokat, annak arra is gondja van, hogy a valódi adatokat elleplezze. Végül szorosán idetartozik még a változatok, a variánsok csoportja is, melyek nem tévedések ugyan, s bizonyos célzattal jönnek létre, de éppen úgy megtéveszthetik a könyvtárost és bibliográfust, mint a téves adatok.

Leggyakrabban előforduló tévedések az *oldal- és lapszám-tévedések*.¹

Oldalszámtévedésre példa a *Pest-Ofner Kundschafts- und Auctionsblatt* 1855. évfolyama. Itt a számozás kezdődik az 507. számmal s folytatódik 512-ig. Ekkor új oldalszámozást kezd, de az 5. számmal. Aztán folytatólagosan megy a számozás többkevesebb hibával, mint pl. a 22. szám helyett 26-osat, a 128. szám helyett 118-asat stb. írnak, de legérdekesebb, amikor a 180. szám után összetévesztik a páros és páratlan számokat és a 182. szám helyett 181-et írnak, s ezt a számozást egészen a 201. [202.] számig folytatják, amikor is rájönnek a hibára és

¹ Tévedések elkerülése végett a rendes gyakorlattól eltérőleg *lapszám* helyett *oldalszámot*, a *hírlapszámok számozása* helyett pedig röviden *lapszámot* írtunk.

ismét a páros számokra térnek át, de nem a 204.-re, ami következne, hanem a 202.-re, miáltal két oldal számozatlan marad. — *Lapszámtévedésre* is rengeteg példát lehetne felhozni a vidéki napi- és hetilapok köréből, de néha a fővárosi napilapoknál és folyóiratoknál is előfordul. A véletlenül elkövetett lapszámtévedésre mindössze két példát hozunk fel. Egyik legjellegzetesebb a Szegeden megjelenő *Délmagyarország* 1936. évi folyama. Ekkor a *Délmagyarországból* 306 szám jelent meg, vagyis az évi utolsó számon ezt az adatot olvashatjuk, a valóságban azonban mindössze 297 szám látott napvilágot. Számozása a következő volt: 1—22, 25 [23]—72 [70], 79 [71]—235 [227], 237 [228]—306 [297].²

Másik példa a budapesti *Magyarország* című lap 1940. évfolyama. A *Magyarországnak* két kiadása jelenik meg, egy reggeli és egy esti. A két kiadás külön-külön van megszámozva, úgyhogy amikor a két kiadást egymásmellé rendeztük kötéskor, a sorrend a számokon belül egészen az 1940. évi 129. számig esti-reggeli kiadás sorrendje volt. Ekkor azonban tévedésből a reggeli kiadásból kimaradt a 130. szám, úgyhogy ettől kezdve kénytelenek vagyunk a lapokat a kötetben fordítva, vagyis reggeli-esti kiadás sorrendjébe rendezni, ami bizonyos mértékben a kutatók munkáját is megnehezíti.

Ovatosaknak kell lennünk a *mutatványszámok* megítélésénél is. Ezeket azért adják ki a lapok, hogy előfizetőket, mecénásokat szerezzenek általuk és hogy a pénzügyesek hírlapjegyzékére is rákerüljenek, mert addig senki sem áldoz a lapra, amíg egy számot sem lát belőle. Ha aztán sikerült az anyagi előfeltételeket megteremtteni, megindul a lap, mégpedig rendszeren újra kezdve az évfolyam- és lapszámozást, úgyhogy a mutatványszámot nem veszik tekintetbe. Ez rendben is van olyankor, ha a mutatványszámra rá is nyomják, hogy mutatványszám, de a lapok ebben sem következetesek. Így például az *EPOL*, az Egészség Politikai Társaság orvosrendi folyóirata I. évfolyama 1. számának két kiadása jelent meg. Egyik 1936-ban 25 centiméter nagyságban, másik 1937 májusában 30 centiméter nagyságban. Ha valaki nem nézné meg figyelmesen, könnyen azt lehetné, hogy két különböző lappal van dolga, mert felelős szerkesztőjük és nyom-

² Szögletes zárójelben a tényleges számokat közöljük.

tatójuk is különböző. Ha azonban belemélyedünk a tartalmába, látjuk, hogy az egyik első szám egy új folyóirat programját adja, míg a másik bejelenti a már kész folyóiratot. Ebből látjuk, hogy az első szám mutatóványszám, amit az is bizonyít, hogy rányomták, hogy *Tiszteletpéldány*. Ugyanígy áll a dolog a *Magyar Kultúrfront* című lappal. Ennek egyik első száma 1936. március 1-én jelent meg és *Propagandaszám* felírást visel, másik első száma meg 1937. szeptemberében. Az elsőben bejelentik, hogy megalakult az Aranytoll Gárda s megindította a *Magyar Kultúrfront* című lapot, s kifejti ennek programját, a másik első számban már csak röviden utalnak erre s az írók műveit közlik. Van azonban olyan mutatóványszám is, amely nem I. évfolyam 1. számú. Ilyen például a Szombathelyen megjelent *Küzdés* című lap III. évfolyam 1. száma. Ebből is két kiadás jelent meg s itt az egyikén rajta is van, hogy *Mutatóványszám*, csak az a különös, hogy a két 1. szám közül az a mutatóványszám, amelyik időrendben később jelent meg. Ennek magyarázata, hogy a lap hosszabb ideig szünetelt, mert hetilappá akart átalakulni s várta az engedélyt, amit azonban nem kapott meg. Ezen szünet alatt jelent meg az egyik 1. szám, két március 15-én elhangzott beszédet közölve, valószínűleg, hogy a hézagot kitöltse. Mikor aztán megjött a hír, hogy nem kapták meg az engedélyt, kiadtak a régi keretek között újrainduló, de évfolyamszámozását megtartó lapból egy mutatóványszámot. Ezek a rejtett mutatóványszámok azért hátrányosak a könyvtárosok és bibliográfusok szempontjából, mert ha véletlenül a nyomdák csak az egyik számot szolgáltatják be, a könyvtáros nem reklamálja meg a másikat, amelynek létezéséről nem tudhat.

A harmadik legérdekesebb faja a *lapszámtévedés*nek, mikor több lap úgy jelenik meg, hogy kiegészítse egymást. Legtipikusabb példa erre a *Sárvár Vidéke*, *Sárvár Vidéke* és *Sárvár és Vidéke* című lapcsoport. 1937-ben például a *Sárvár Vidékből* az 1—7. és a 9. szám jelent meg, a *Sárvár Vidéke* című lapból az 1—4. és a 6—8. szám, míg a *Sárvár és Vidéke* címűből az 1—10. szám, de a 9—10. szám összevont szám volt. A három lap alcíme, szerkesztője, kiadója, nyomtatója, megjelenésének ideje, szóval minden adata azonos volt, csak annyiban különböztek egymástól, hogy más-más időpontban jelentek meg. A sorrend a következő volt: [1.] jan. 1. *Sárvár Vidék* 1. sz., [2.] jan. 17.

Sárvár Vidéke 1. sz. [3.] febr. 2. *Sárvár és Vidéke* 1. sz., [4.] febr. 19. *S. V.* 2. sz., [5.] márc. 7. *S. és V.-e* 2. sz., [6.] márc. 25. *S. V.-e* 2. sz. [7.] ápr. 11. *S. és V.-e* 3. sz., [8.] ápr. 25. *S. V.* 3 sz., [9.] máj. 9. *S. V.-e* 3. sz. [10.] máj. 23. *S. és V.-e* 4. sz., [11.] jún. 6. *S. V.* 4. sz., [12.] jún. 20. *S. V.-e* 4. sz., [13.] júl. 4. *S. és V.-e* 5. sz., [14.] júl. 18. *S. V.* 5. sz. [15.] aug. 8. *S. és V.-e* 6. sz., [16.] aug. 22. *S. V.* 6. sz. [17.] szept. 5. *S. V.-e* 6. sz., [18.] szept. 19. *S. és V.-e* [7.] sz., [19.] okt. 3. *S. V.* 7. sz., [20.] okt. 17. *S. V.-e* 7. sz. [21.] nov. 7. *S. és V.-e* 8. sz. [22.] nov. 21. *S. V.-e* 8. sz. [23.] dec. 5. *S. V.* 9. sz., [24.] dec. 19. *S. és V.-e* 9—10. sz.

Hogy ezek tényleg egymás kiegészítői, azt bizonyítja egyrészt egy felhívás, mely a *Sárvár Vidék* 1937. évi első és a *Sárvár és Vidéke* szintén 1937. évi első számában jelent meg s a következőképen hangzik: „Fizessen elő a *Sárvár és Vidéke* kiadásában megjelenő lapokra és házhoz szállítva kapja az újságot.“ Másik bizonyíték, hogy HUSZÁR MIHÁLY: *Iskolán kívüli népművelés* című cikke első része a *Sárvár Vidéke* január 17-én megjelent 1. számában, második része pedig a *Sárvár és Vidéke* című lap 1937. évi 1. számában jelent meg. De ugyanilyen váltakozást találunk a *Sárvár Orszeme — Sárvári Orszem*, a *Sárvári Ujság* és *Sárvári Mi Ujság*, továbbá a Szentgotthárdon megjelent *Szentgotthárd Élete* és *Szentgotthárdi Élet* című lapoknál is. Az utóbbi számozása a következő: 1937. évi [1.] nov. 6. *Szentgotthárdi Élet* 1 sz., [2.] nov. 27. *Szentgotthárd Élete* 1. sz., [3.] dec. 15. *Szentgotthárdi Élet* 2. sz. stb.

Felmerül most már a kérdés, hogy miért kellett e lapoknak ehhez a komplikált lapszámjelöléshez folyamodniok. Az Országos Széchényi Könyvtár felvilágosítást kérő levelére a *Sárvár és Vidéke* szerkesztősége mindössze annyit válaszolt, hogy a lapoknak azonos kiadójuk és szerkesztőjük van. A valóság azonban az lehetett, hogy mivel nem kaptak engedélyt egy havonként kétszer megjelenő lapra, három, évenként tízszer megjelenő lapot indítottak, s ezeket jelentették meg felváltva.

De nemcsak lapszámokban, hanem az *évfolyamjelzésben* is lehetnek megtévesztő adatok. Legegyszerűbb példája, mikor a lap eltéveszti az évfolyamot. Ilyen például a Budapesten megjelent *A Nagy Világ Magyar Szemmel* című lap, mely 1938-ban

és 1939-ben is IV. évfolyam jelzéssel jelent meg, holott nem volt átmenő évfolyamú.

Mikor valamelyik lapnak másnyelvű társlapja indul, az új lap rendszeren átveszi a régi évfolyamszámozását. Ilyenek például a *Magyar Fürdőkalauz* idegennyelvű lapjai. Az *Ungarischer Bäderführer* és a *Guide des Bains Hongroises* 1937 májusában indultak és rögtön XIII. évfolyamjelzést kaptak. Vagy ilyen a *Földrajzi Közlemények* idegennyelvű kiadása, a *Bulletin International de la Société Hongroise de Géographie* is, mely 1937-ben indult és LXV. évfolyamjelzésű lett. Vagy a *Magyar Orvosok Havi Közlönye*, mely a *Monatsschrift Ungarischer Mediziner* magyarnyelvű kiadása, bár szintén 1937-ben indult, átvette a másik lap évfolyamszámozását és XI. évfolyammal indult. Hogy aztán a melléklapok, bármikor indultak is, átveszik gyakran főlapjuk évfolyamjelzését, azt már majdnem természetesnek mondhatjuk.

Megtörténik azonban, hogy egy lap valamely régebben megszűnt lapnak, amelyhez bizonyos kapcsolatok fűzték, az évfolyamszámozását veszi át. Például a *Rozsnyói Híradó* 1922-ben címét *Rozsnyói Hírlapra* változtatta és új évfolyamszámozást kezdett. 1939-ben azonban a visszacsatolás után ismét a *Rozsnyói Híradó* nevet vette fel, de nem kezdett új évfolyamszámozást, nem is folytatta a *Rozsnyói Hírlap* évfolyamszámozását, hanem a megszűnt *Rozsnyói Híradó*-ét vette át s így XLVII. évfolyamjelzéssel indult. Vagy a *Képes Családi Lapok*, mely a *Kis Ujság* mellékleteként jelent meg, 1937-ben önálló lappá lett és átvette az 1879-ben indult *Képes Családi Lapok* évfolyamjelzését és címlapját.

Mint kuriózumot említjük meg, hogy a *Pesti Ujság* és rokonlapja, a *Nemzet Szava* 1936-ban kicserélik egymás évfolyamszámozását. A *Pesti Ujság*, mely 1927-ben indult, ötödik s a *Nemzet Szava*, mely csak 1932-ben indult, a tizedik évfolyamjelzést tünteti fel. Lehetséges, hogy nem tisztán tévedés, hanem inkább az vezette a kiadókat erre a változtatásra, hogy eredetileg a *Pesti Ujság* indult hetilapnak s a *Nemzet Szava* napilapnak, míg 1936-ban szerepet cseréltek.

Meg kell még említenünk azt a mindinkább elharapódzó szokást is, hogy a lapok évközben újraindulnak, ezzel akarván kifejezni, hogy a lapot új vezetőség vette át és új szellemben

fogják tovább szerkeszteni. Például a *Sporthorgász* (Budapest) 1939 márciusában, a *Szerelőipar* (Budapest) 1939 májusában, s a *Szabolcsi Órszem* (Nyiregyháza) 1939 március 15.-én kezd új évfolyam- és lapszámozást vagy úgy, hogy csak az új számozást közlik, vagy úgy, hogy mellette zárójelben egy ideig még a régit is feltüntetik, mint például a *Sporthorgász*. Ezek az évközben történő újraindulások, mivel sokkal nehezebb így a lapok összetartozását megállapítani, nagyon megnehezítik a könyvtárosok és bibliográfusok munkáját.

A lapszámtévedéseken kívül legtöbb tévedés a lapok megjelenése körül szokott felmerülni. Itt ugyanis még az elvek sincsenek teljesen tisztázva. Már például az is tévedés, amikor egy úgynevezett napilap úgy tünteti fel megjelenését, hogy naponkint jelenik meg, holott csak a vasárnap és ünnep utáni napok kivételével jelenik meg naponkint. Mert van olyan lap is, amely tényleg naponkint jelenik meg, sőt naponkint többször, mint például a *Magyar Távirati Iroda* könyvmegosztó tudósítója.

Másik elvi hiba, hogy nincsen tisztázva, hogy a megjelenés azt jelenti-e, hogy a lap hány alkalommal lát napvilágot, vagy azt, hogy hány számban. Természetesen az első volna a logikus, de ezt a lapok számtalanszor eltévesztik. A Budapesten megjelent *Pergő Képek* például évi tízszeri megjelenés mellett 1936-ban tíz számot adott ki hat füzetben, míg 1937-ben éppen ellenkezőleg, tíz számot és két számozatlan füzetet, vagyis [tizenkét] számot adott ki tíz füzetben. A *Hevesmegyei Gazda* (Gyöngyös) havonkinti megjelenés mellett 1934-ben mindössze kilenc füzetet bocsátott közre (ápr.-máj., jún.-júl., aug.-szept. összevont számok voltak), míg a *Soproni Szemle* évi négyyszeri megjelenés mellett 1938 és 1939-ben hat számot adott ki négy füzetben.

Szintén az elvek félreértéséből származik, mikor a nyáron szünetelő, de különben havonkint vagy kéthetenként megjelenő lapok megjelenéseként azt tüntetik fel, hogy havonkint vagy kéthetenként jelennek meg, holott csak tíz, illetve húsz szám lát belőlük napvilágot. Így például a *Református Egyházi Értesítő* (Miskolc), mely havonkinti megjelenést ígér, évenként csak tíz, s a *Jó Pajtás*, mely kéthetenkénti megjelenést ígér, évenként csak húsz számot bocsát közre. Ilyenkor fel kellene tüntetniük, hogy

július és augusztus hónapok kivételével jelennek meg havonként vagy kéthetenként.

Hasonló az idénylapok esete is. Ilyenek a sport-, lóverseny-, fürdő- és a vidéki színházi lapok, melyek csak az év bizonyos időszakában jelennek meg. Például *A Jég* (Budapest) című lap havonként kétszer jelenne meg, de 1934/35-ben csak kilenc, 1935/36-ban tíz, 1936/37-ben kilenc, 1937/38-ban nyolc szám látott belőle napvilágot. Tehát lemaradt a megjelenés megjelölésekor az a pár szó, hogy „a korcsolyázó idény alatt”. Ugyanilyen a *Tapolcai Fürdőújság* esete is, amelyből évenként tíz szám szokott megjelenni (1934—1937) s megjelenésként azt tüntették fel rajta, hogy minden szombaton. Vagy a Kassán megjelent *Színházi Újság*, mely szintén hetenként jelent volna meg, de 1912/13-ban összesen 32 és egy számozatlan füzetet adtak ki. Természetesen itt is lemaradt a megjelenés megjelölésekor, hogy a „színiidény alatt”.

Végül az is gyakran megtörténik, hogy a rendes lapok is kevesebb számot adnak ki évenként, mint ahányat ígértek. Például a *Váci Élet* hetenként jelenne meg, de például 1939-ben csak 45 számot bocsátott közre, a *Magyar Bridzsélet*, mely évenként tizennégszer jelenne meg, következetesen tizenhárom számot ad ki évenként (1935—1936) s a *Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Kereskedők Közgazdasági Lapja*, mely havonként kétszeri, meg havonkénti megjelenést ígér, 1937-ben csupán tíz számot bocsátott közre. Ezekben az esetekben valószínűleg az anyagiak játszottak szerepet.

És most térjünk át a variánsok, vagy helyesebben a lapváltozatok csoportjára. Hírlapváltozatnak nevezzük, mikor két szám részben, de sohasem teljesen azonos, vagy helyesebben kifejezve, mikor két azonos tartalmú szám részben eltér egymástól. A lapvariánsok kérdésével azonban most nem akarunk bővebben foglalkozni, mert ezt már részletesen kifejtette TRÓCSÁNYI ZOLTÁN „Hírlapváltozatok” című cikkében.³ Ő, mint könyvtáros és gyakorlati újságíró, több szemszögből is megvilágította a kérdést, úgyhogy mi már csak néhány példát szeretnénk hozzáfűzni fejtegetéséhez. Különösen az egyházi, politikai és a melléklapoknál találunk sok változatot. Egyházi lapoknál olyankor készítenek változatokat, ha a lap körzetében több egyházközség van. Így például a *Budapesti R. K. Egyházközségek Tudósítója* éven-

kint négy számban jelenik meg, de 1936-ban például minden számhoz negyvenkétféle fedőlapot nyomtak. Vagyis csupán négy számot készítettek, de ezeket a negyvenkét egyházközség számára külön-külön nyomott fedőlapban küldték széjjel, s a fedőlapok belső oldalán közölték a csupán azon egyházközséget érdeklő híreket. Politikai lapoknak, melyeknek a fővárosban és vidéken is vannak olvasói, különösen választások idején, annyi változatát láthatjuk, ahány jelölt van a körzetükben.⁴

S végül melléklapoknál is tapasztalhatjuk, ha több lap mellékleteként jelennek meg, hogy változataik vannak. Így például a Budapesten megjelenő *Képes Híradója*, mely 1934-ben indult s megindulásakor tizenöt lap melléklete volt,⁵ később állandóan váltakozva több-kevesebb lap mellékleteként jelent meg egészen 1939. szeptember 3-áig, amikor a papiros használatát korlátozó rendelet miatt minden melléklapot be kellett szüntetni. Ennek különböző változatai voltak. Volt úgy, hogy csak beletették minden változtatás nélkül a *Képes Híradóját* a főlapba (például a *Törökszentmiklósi Friss Ujság* melléklete 1939-ben), vagy rányomtatták a *Képes Híradója* elé a főlap címét (például a *Tanyavilág Képes Híradója* 1939-ben), vagy a főlap szerkesztőjét is feltüntették rajta (például a *Hatvan és Járása Képes Híradója* 1939-ben). A budapesti *Vitézek Lapja* és a kolozsvári *Keleti Ujság* mellékleteként pedig maga a vállalat készített variált példányokat. Mint kuriózumot említjük meg, hogy 1936-ban megjelent egy lap *Heti Híradó* címen, mely néhány könyvmatos lapból állott s egy *Képes Híradója* mellékletből. Erről később kiderült, hogy visszaélés a *Képes Híradója* lappal. — Vagy többször előfordul az is, hogy valamelyik lap önállóan és egy másik lap mellékleteként is megjelenik. Például 1936-ban a *Kis Hajnal* önállóan is megjelent s a *Hajnal* című lap mellékleteként is, vagy a *Vár* című lap, mely 1938-ban önállóan és a *Fejérmegyei Napló* (Székesfehérvár) mellékleteként is megjelent. Ezek a lapok teljesen azonosak, csak annyi a különbség közöttük, hogy egyik kiadásra rányomatták, hogy melyik lap mellékleteként jelenik meg.

³ és ⁴ TRÓCSÁNYI ZOLTÁN: „Hírlapváltozatok“. Magyar Könyvszemle, 1937, 323—324. l.

⁵ A kiadó közlése.

Vannak aztán nem ilyen állandó jellegű változatok is. Ezekből nagyon sokat lehetne felsorolni, de mi csak azért említünk meg párat, hogy lássuk, milyen különböző okokból jönnek ezek létre. Így a *Tangóharmonika* 1939. évi 2. száma kétféle kiadásban jelent meg, az egyik azonban csak fedőlap volt, melynek belső oldalán egy hangverseny programját olvashattuk. Ezt valószínűleg műsorként használták a hangversenyen. Vagy a kalocsai *Utikalandók* című lap 1936. évi 1. számából is két kiadás jelent meg, melyek azonban teljesen azonosak voltak, csupán egy felhívással az olvasókhoz és a szerkesztő postájával volt az egyik kiadás bővebb. Az „Olvasóinkhoz!” című felhívásban bocsánatot kértek, hogy a lap csak egy hónap mulva fog ismét megjelenni s megokolták, hogy erre az időre a terjesztés elvégzése céljából van szükségük. Bár az első kiadáson is rajta volt, hogy a lap csak egy hónap mulva fog ismét megjelenni, úgy látszik szükségét érezték a késedelem megokolásának is s ezért nyomtattak egy másik kiadást is. A Budapesten megjelent *Szabad Szó* 1938. évfolyama 4—5., 15., 43., 51. és 52. száma, továbbá az 1939. évi 9. számából is két kiadás jelent meg. A kétféle kiadás azonos, csak egyik belső oldaluk, a 4. sz.-nál az 5. o., az 5. sz.-nál a [3—5.] o., a 15. sz.-nál a [3.] o., a 43. sz.-ban egy melléklet, az 51. sz.-nál az 5—6. o., az 52. sz.-nál a 7—8. o. és az 1939. 9. sz.-nál a 9—10. o. más. Ezek a variált példányok előfizetési felhívást tartalmaznak. A *Balatonfüred* 1939. évi 48. számából viszont az egyik kiadás RADOCSAY LÁSZLÓ választására készült.

Végül vannak olyan variánsok is, melyek szándékosan téves adatokat közölnek. Ilyen például a *Sporthorgász* 1939. évi folyama, ahol januártól november végéig a borítéklapok szerint 48 szám jelent meg, holott valóságban csak 11 szám látott napvilágot. Vagyis a borítéklapok szerint a lap hetenkint jelent meg, pedig valóságban csak havonként egy szám hagyta el a sajtót. Igaz, hogy az impresszumban alig látható betűkkel fel volt tüntetve, hogy „Megjelenik hetenként, átmenetileg minden hó 1-én“, de ezt csak az előfizetők kedvéért nyomhatták oda. Vagy ilyen a *Túrista és Utazási Könyvtár* című lap 1939. évi február 15-i és augusztus 20-i száma, ahol is a tartalom teljesen azonos, csak a borítólappal és a borítólappal követő s hirdetések tartalmazó lapok mások. Vagy például az *Útravaló* című lap februári

és márciusi száma variánsai egymásnak, vagyis a harmadik szám tartalma, képei és borítólapja is mind megvannak a második számban, csakhogy más sorrendben, s a februári szám sokkal bővebb. Így a márciusi szám 1. oldala megtalálható a februári 24. oldalán, a 2. a 25.-ken, a 3. a 38.-kal, a 4. a 26.-kal, az 5. a 37.-kel azonos, a 6. a 27. és 28. oldal felső felét, a „Kromatika“ című novella folytatását és befejezését foglalja magába, de itt lemaradt az említett oldalak alján lévő két kép, a 7. oldal azonos a februári szám 9. oldalával, míg a 8. a 40. oldallal. A borítólap kívül és belül teljesen azonos, csak a februári színes nyomású, míg a márciusi fekete és természetesen eltérő a hónapok feltüntetésé is. S végül ilyennek látszik a *Pesti Ujság* és *Nemzet Szava* variációja is. 1932 októberében a *Nemzet Szava* napilap volt, de csak egy lapnyi terjedelemben jelent meg, s annak az egy lapnak hátsó oldala is mindig ismétlődött, vagyis a Nemzeti Szocialista Pártba való belépésre hívta fel az olvasókat. Az első oldal pedig az akkor hetenkint megjelenő *Pesti Ujság* október 23-i számának volt a variánsa, mégpedig a következőképen. A *Nemzet Szava* 70. számának első oldala megtalálható a *Pesti Ujság* 43. száma I. oldalán. A 71. sz. a *P. U.* 43. sz. 2. o. 1—2. hasábjában és a 6. o. 3—4. h.-ban, a 73. sz. a *P. U.* 43. sz. 2. o. 3—4. h.-ban, csupán egy felhívással toldották meg, a 74. sz. a *P. U.* 43. sz. 5. o. 1—4. h.-ban és a 3. o. 2—4. h.-ban, a 75. sz. a *P. U.* 43. sz. 5. o. 2—3. h.-ban és a 4. o. 1. és 3—4. h.-ban, megtoldva egy rövid hírrel, míg a 76. sz. a *P. U.* 43. sz. 4. o. 1—4. h.-ban és a 6. o. 3—4. h.-ban található meg.⁶

De magában a *Pesti Ujság*ban is találunk ily változatokat. 1936-ban például, mikor a *Pesti Ujság* jelent meg naponkint egylapos terjedelemben, a lapok hátlapja körülbelül hat számonkint mindig azonos volt. Az ismétlődés a következő számokra terjed ki:⁷ 199—204, 205—209, 210—215, 216—221, 222—227, 228—233, 234—239, 240—245, 246—251, 252—257, 258—263, 264—269, 270—275, 276—281, 282—286, 287—292, 293—296, 297—299-ig. A 298. szám azonban egészen más. — Míg 1937-ben a teljes számot megismételték időnkint, s csupán a lap számát és dátumát nyomták át. Az ismétlődés a következő volt.

⁶ A „*Nemzet Szava*“ 72. számához nem tudunk hozzáférni.

⁷ Az előző számokhoz nem tudunk hozzáférni.

Azonos 1-től 2-ig, 3-tól 7-ig, 8—13, 14—19, 20—25, 26—30, 31—36, 37—42, 43—48 (de a 46. szám más volt), 49—54, 55—60, 61—65, 66—76, 77—82, 83—88, 89—94, 95—100, 101—105, 106—111, 112—116, 117—121, 122—127, 128—133, 134—141, 142—146, 147—151, 152—155, 156—161, 162, 163—169, 170—175 (a 172. sz. hátlapja üres), 176—181, 182—187, 188—192, 193—199, 200—205, 206—211, 212—217, 218—223, 224—229 (de a 227. sz. más), 230—234, 235—240, 241—246, 247—252, 253—258, 259—264, 265—270, 271—274, 275—276, 277—286, 287, 288—290, 291, 292—299. — A 46. szám pedig azonos a 227. és 291.-kel.

Felmerül mármost az a kérdés, hogy miért ad ki egy lap azonos cikkszövegeket ismételtén. A *Sporthorgász* 1939. évi IV. évfolyama 3. számában, illetve, mivel újraindult I. évfolyama 1. számában vezércikk jelent meg „Igen tisztelt Olvasóinkhoz!” címmel, amelyben az újraindulás körülményeiről számolnak be. Ennek egyik szakaszában a következőket olvashatjuk: „... az eddigi *Sporthorgász* c. lap alapítója és fenntartója ezt az áldozatos, önzetlen munkát ... nem vállalta tovább. Nehéz elhatározás kellett hozzá, hogy — a miniszterelnök úr Önagyméltósága által megújított engedély megszerzése után — megszüntesse a lapot, ... amelynek fenntartása nemcsak szellemileg, hanem anyagilag is az ő vállára nehezedett... Megindítjuk tehát újból a lapot, mert nem akarjuk hinni, hogy a magyar horgászspport még mindig olyan gyenge lábbon áll, hogy legalább egyetlen, az érdekeit képviselni hivatott horgászújságot fenntartani ne tudjon; ...” Ezekből láthatjuk, hogy az a lap, mely a fentemlített módszerrel élt, nehéz anyagi körülmények között volt, s mivel tizenegy szám előállítására olcsóbb, mint negyvennyolc számé, folyamodott ehhez az eszközhöz, mert valószínűleg attól tartott, hogyha az előírt számmennyiséget nem tudja az ügyészségen bemutatni, elvesztheti engedélyét. A másik három esetben is az anyagiak játszhattak közre, mert a *Pesti Újság* és *Nemzet Szava* az említett esetekben, mint napilapok, a kezdet nehézségeivel küzdöttek, a másik két lap pedig, a megjelent néhány szám után, megszűnt. Ezek valószínűleg a jobb jövőbe vetett reménnyel fordultak ehhez az utolsó kísérlethez.

Ezekben mutattunk rá azokra a megtévesztő adatokra, melyek megnehezítik a könyvtáros és bibliográfus munkáját.

Nem törekedhettünk teljességre, csak néhány típust ragadtunk ki s ezeknek okait próbáltuk megmagyarázni. De végeredményében a könyvtárost és bibliográfust nem is érdekli, hogy miért kerülnek ezek a megtévesztő adatok a lapokra, ez már nem a mi hatáskörünkbe tartozik, mi csak arra akartuk felhívni a figyelmet, hogy a katalógusok és bibliográfiák elkészítésénél, mint a bevezetésben is említettük, nagyon körültekintőknek kell lennünk. Nem elegendő csak a borítéklapok és homlokírások átnézése, hanem a lapok tartalmába is bele kell mélyednünk, ha nem akarjuk, hogy téves adatok kerüljenek katalógusainkba és bibliográfiánkba.

MOKCSAY JÚLIA.